

VERSLAG
VAN DE VOLKSKUNDE-COMMISSIE
DER KONINKLIJKE NEDERLANDSE AKADEMIE
VAN WETENSCHAPPEN TE AMSTERDAM
OVER 1958

OVERDRUK UIT HET JAARBOEK DER KONINKLIJKE
NEDERLANDSE AKADEMIE VAN WETENSCHAPPEN
1958—1959

VERSLAG

VAN DE VOLKSKUNDE-COMMISSIE OVER 1958

In de op 30 april 1958 gehouden commissievergadering zijn de heren Prof. Dr. A. J. Bernet Kempers en Mr. J. Kunst tot lid benoemd. De commissie bleef verder ongewijzigd.

Het bureau der commissie zond in december de 22ste vragenlijst uit, waarin vragen werden gesteld over gebruiken in de week van 21-28 december, voor zover daarover op vroegere lijsten nog geen gegevens waren gevraagd. Met deze lijst kan de rubriek „volksreligie en geestenwereld, en volkswetenschap”, de eerste en tweede afdeling van de atlas, voorlopig als afgesloten worden beschouwd.

Op 31 december 1958 waren in totaal 26.609 lijsten op het bureau aanwezig. Van de lijsten 1-15 bleven de aantallen ongewijzigd. Van lijst 16 zijn thans 1280 exx. aanwezig, van lijst 17: 1212 exx., van lijst 18: 1165 exx., van lijst 19: 1367 exx., van lijst 20: 1036 exx., van lijst 21: 1074 exx. In de loop van het jaar werden 1187 ingevulde vragenlijsten ontvangen.

De Vlaamse afdeling der Koninklijke Belgische Commissie voor Volkskunde zond in het afgelopen jaar twee vragenlijsten uit, de zesde met vragen over spookdieren, de bliksem, de nageboorte van het paard, volksgeneeskunde, korengeesten, het mannetje in de maan en het slapengaan van de kinderen, en de zevende met vragen over volksgeneeskunde en volksweerkunde in verband met de heiligenverering. De vragen van de zesde vragenlijst werden in Nederland al eerder gesteld; over het onderwerp van de zevende lijst zal in het voorjaar van 1959 een extra-vragenlijst worden uitgezonden, als de financiën dit althans toelaten. Op 31 december waren 160 exemplaren van deze lijsten ingevuld teruggezonden.

Van de tweede aflevering van de Volkskunde-atlas zijn acht kaarten afgedrukt (twee over de witte of zwarte vrouwen, twee over de kabouters, twee over de duivel en twee over de nachtmerrie). De kaart over de watergeesten en de waterschrik is ter perse. Kaarten over de korengeesten en de korenschrik, de kinderschrik, Klaas

Vaak, het mannetje in de maan en de bliksem zijn in bewerking.

De inleiding voor de atlas en de commentaar bij de tien kaarten van de eerste aflevering zijn in de loop van het jaar afgedrukt, zodat deze aflevering in het voorjaar van 1959 kan verschijnen. Daarentegen heeft de in het vorige jaarverslag aangekondigde herdruk van het plaatsnamenregister van de Taalatlas nog niet plaatsgevonden. Op voorstel van Prof. Heeroma is nl. besloten, daaraan de plaatsen en de nummers van de Taalatlas van Oost-Nederland toe te voegen. De daartoe vereiste werkzaamheden bleken tijdrovender dan aanvankelijk verondersteld was, zodat dit register pas in het voorjaar van 1959 ter perse kan gaan.

De wetenschappelijk ambtenaar de heer Voskuil kon ook in het afgelopen jaar een groot deel van zijn tijd voor de atlas beschikbaar stellen. De heer M. de Meyer, de Vlaamse redacteur van de atlas, bezocht het bureau enkele malen ter bespreking van de ontworpen kaarten en de daarbij behorende commentaar.

Op 26 maart sprak de wetenschappelijk ambtenaar voor de sectie voor de bejaardenzorg van de Stichting Opbouw Drente te Assen. Als gevolg daarvan zegden een 35-tal directrices van bejaardentehuizen en de maatschappelijke werkster die in Drente bejaardemiddagen organiseert hun medewerking toe bij de invulling van de vragenlijsten. Aangezien het hier in hoofdzaak bejaarden betreft uit de lagere sociale kringen, waarin volksgeloof en volksgebruiken het langst en het best bewaard zijn gebleven, betekent deze toezegging een belangrijke aanvulling van de medewerkers.

In de loop van het jaar werd een grote landelijke medewerkersactie gehouden, waarvoor gebruik werd gemaakt van détailkaartjes van de kinderschrikkaart. Het directe resultaat van deze actie was, dat er in de ongeveer zevenhonderd plaatsen, die aangeschreven werden omdat er tot dusver geen medewerker was, ruim vierhonderd personen hun medewerking toezegden. Bovendien werden bij deze actie de gegevens van de kinderschrik door middel van een afzonderlijk toegevoegde vragenlijst aangevuld, waardoor het beschikbare materiaal bijna verdrievoudigd werd.

Op bescheiden schaal werd medewerking verleend aan de tentoon-

stelling „Rinkelbel en rammelaar”, die van juni tot en met september in het museum Willet Holthuysen te Amsterdam werd gehouden.

Op 29 maart sprak de secretaris ter gelegenheid van de opening van het Museum voor Folklore te Antwerpen over de status quaestionis van het volkskunde-onderzoek in Nederland.

Het bureau der commissie werd lid van de Gesellschaft zur Pflege des Märchengutes der europäischen Völker.

De antwoorden op de op lijst 19 op verzoek van Prof. Dr. L. L. Hammerich te Kopenhagen gestelde vragen over het kinderspel „Verlos” werden voor hem afgeschreven en aan hem toegezonden. De heer Mats Rehnberg (Nordisk Museet, Stockholm) verzocht onze medewerking bij het verzamelen van materiaal over het branden van kaarsen op kerkhoven. Zo mogelijk zal deze vraag op de eerstvolgende vragenlijst worden gesteld. Prof. Dr. Ingalill O. John Granlund, directeur van Nordiska Museet te Stockholm, verzocht bij zijn bezoek aan het bureau der commissie medewerking bij het inzamelen van gegevens over de zeefapparatuur (wan, korenzeef enz.) en boerenkalenders. Ook naar de zeef kan op bedoelde vragenlijst geïnformeerd worden. Aan de Bond van Oostvlaamse Folkloristen werden inlichtingen gezonden over het ontstaan en de viering van moeder- en vaderdag in Nederland.

Op de op 8 februari te Assen en op 15 november te Leeuwarden gehouden medewerkersbijeenkomsten sprak de heer Voskuil over het werk van het bureau en de volkskunde-atlas.

De secretaris zette ook in het afgelopen jaar zijn colleges over volkskunde voor enkele studenten van de Universiteit van Amsterdam en de Vrije Universiteit voort.

Van het tijdschrift „Volkskunde” verschenen de afleveringen 1-3 van jaargang 59 (1958).

Het plotselinge overlijden van de heer H. Landheer op 15 maart betekende vooral voor het Volkskundebureau een gevoelig verlies, aangezien de heer Landheer zich in de laatste jaren voornamelijk met de ordening van het knipselarchief bezighield, wat hij op zeer zorgvuldige wijze verrichtte. Aangezien het bestuur der Afdeling

Letterkunde van de Akademie bezwaar heeft gemaakt tegen tewerkstelling van werkloze hoofdarbeiders, is dit werk een extra-belasting geworden voor de toch al overbezette wetenschappelijk ambtenaar en de student-assistent.

De student-assistent H. de Visser aanvaardde met ingang van 1 september een betrekking bij het onderwijs en was daardoor genoodzaakt het bureau te verlaten, dat in hem een ijverig en toegewijd medewerker verliest. Sinds 15 september wordt zijn plaats ingenomen door Mw. A. J. Veenstra. Beiden hebben vele verzoeken om inlichtingen uit binnen- en buitenland behandeld. De heer Voskuil bracht de gegevens bijeen voor het artikel over de kinderschrik in de tiende aflevering van de „Mededelingen van de Centrale Commissie voor Onderzoek van het Nederlandse Volkseigen”.

Van de buitenlandse bezoekers noemen we Prof. Dr. L. L. Hammerich (Kopenhagen), Dr. Felix Hoerberger (Regensburg), Prof. Dr. Ingalill O. John Granlund (Stockholm), H. Fessard (Parijs) en Dr. Matthias Zender (Bonn). De heer J. van Haver, wetenschappelijk ambtenaar aan de Universiteit van Leuven, verzamelde op het bureau materiaal voor een proefschrift over bezweringsformules.

Ons commissielid Dr. C. C. van de Graft schonk aan het bureau een aantal lantaarnplaatjes, afbeeldingen, overdrukken en losse gegevens voornamelijk met betrekking tot de palmpaasviering en de bakkersfolklore.

Voor het financieel beheer verwijzen we naar de rekening en verantwoording van de Centrale Commissie.

*Namens de Volkskunde-commissie der Koninklijke
Nederlandse Akademie van Wetenschappen:*

A. M. E. DRAAK, *voorzitster.*

P. J. MEERTENS, *secretaris-penningmeester.*

BIJLAGE

Lijst van personen enz., die in 1958 boeken en handschriften schonken aan het Centraal Bureau voor Nederlandse Volkskunde:

Arbeitsstelle des Atlas der deutschen Volkskunde, Bibliotheek der Vrije Universiteit Amsterdam, Deutsche Akademie der Wissenschaften, Deutsches Volksliedarchiv, Tekla Dömötör, M. A. Duwaerts, Mr. S. J. Fockema Andreae, Gemeentemusea Amsterdam, Gesellschaft zur Pflege des Märchengutes europäischen Völker, Dr. K. Haiding, R. C. Hekker, P. Horden Jz., Institut für Landeskunde in Oberösterreich, Prof. Dr. K. Jaberg, A. P. de Kleuver, Dr. Ernst Koref, J. H. Kruizinga, Dr. Gösta Langenfelt, P. Dr. Maximilianus O.F.M.Cap., R. Meurant, Ministerie voor Onderwijs, Kunsten en Wetenschappen, afd. Oudheidkunde en Natuurbescherming, Ministerie van Openbaar Onderwijs te Brussel, S. J. van der Molen, Nederlands-Zuidafrikaanse Vereniging, Dr. Dov Noy, Oudheidkundige Musea der stad Antwerpen, Roger Pinon, Dr. J. M. G. van der Poel, Provinciale Waterstaat in Limburg, Fru Dr. A. B. Rooth, Rijksdienst voor Oudheidkundig Bodemonderzoek, Rijksmuseum voor Volkskunde „Het Zuiderzeemuseum”, Rijksmuseum voor Volkskunde „Het Nederlands Openluchtmuseum”, Prof. Dr. Leopold Schmidt, Prof. Dr. J. Th. de Smidt, Stichting voor het Bevolkingsonderzoek in de drooggelegde Zuiderzeepolders, Stichting I.V.I.O., Stichting Nederlands Cultureel Contact, Twentsche Stoombleekerij N.V., Universiteitsbibliotheken van Amsterdam, Groningen, Leiden, Nijmegen en Utrecht, University of California, Prof. Dr. A. Varagnac, Verband der Vereine für Volkskunde, Vlaamse Automobilisten Bond, Volkshogeschool „Allardsoog”, Dr. Jan de Vries.